LIBRIS | We know books

OLGA GRUSHIN

VIAȚA DIN VISELE LUI SUHANOV

Traducere din limba engleză și note
IRINA BOJIN

LITERA
București

LIBRIS | We know books

Unu

– Oprește aici, zise Anatoli Pavlovici Suhanov de pe bancheta din spate, adresându-se perechii de mănuși din piele fină așezate pe volan.

Afară, coloanele albe și galbene își încetară defilarea monotonă, încetiniră ritmul și, câteva clipe mai târziu, se opriră cuminți, fiecare la locul ei. Lumina unui felinar din apropiere se strecură, aidoma unui tentacul portocaliu, în întunericul catifelat care îl învăluia, iar Nina, care tăcuse tot drumul, se mișcă ușor, parcă trezită din somn.

– Deja? întrebă ea cu gândul aiurea, aruncând o privire afară.

Ajunseseră. Nina scoase un mic oftat și se apucă să caute ceva în geantă, cum făcea întotdeauna când ajungeau undeva. Suhanov o aștepta răbdător să își deschidă pudriera, să legene în palmă tipsioara cu sclipiri întunecate, să tragă un baton de ruj de culoarea piersicii din inelele aurii care îl încolăceau ca un șarpe și să își aplece capul într-o parte și într-alta, încercând să scape de umbrele care îi acopereau chipul. Pe neașteptate, zări un ochi discret fardat alunecând

URBIS We know books

pe suprafața oglinzii, dar ea mișcă mâna și ochiul clipi și dispăru. Întoarse privirea, fredonând o melodie în gând. Deși erau căsătoriți de douăzeci și opt de ani, întotdeauna se simțea stânjenit în astfel de momente, de parcă l-ar fi prins cineva trăgând cu ochiul la un ritual intim. În cele din urmă, imaginea fugară fu prinsă de raza unui felinar; ea își desenă conturul buzelor pline din două mișcări iuți ale încheieturii, își lipi buzele cu un ușor plescăit și puse rujul la loc în geantă. Încuietoarea se închise cu un clămpănit lacom, iar el zări cu colțul ochiului o sclipire de foc – un cercel de diamant trecând prin lumină; apoi, cu foșnet prelung, ea ieși singură, ca de obicei, fără să aștepte să îi deschidă cineva ușa. În urma ei rămase o mireasmă, parfumul elegant din acea seară, care va fi fost acela, adăugat peste amintirile multor altor parfumuri care se adunaseră cu timpul în bancheta din spate a Volgăi, tot atâtea năluci plăcute, abia sesizabile, ale serilor petrecute în oraș.

Suhanov se ridică încet și o urmă.

La această oră a serii, sâmbăta, bulevardul Marx începea să se potolească. Felinarele luceau ca niște baloane portocalii înălțate în ceața ușoară și, la lumina lor, fațada din secolul al optsprezecelea a vechii universități moscovite strălucea puternic, dramatic și familiar, ca o scenă montată pentru o piesă grandioasă, demodată. Deși era doar începutul lunii august, aerul se schimbase; era un aer de toamnă, străveziu și subțire, care făcea lumea să pară o idee mai profundă, dar și puțin mai nesigură, de parcă ai fi privit-o printr-o foiță de cristal. Mașinile erau rare. Razele lungi ale

URBIS We know books

farurilor smulgeau din beznă contururile nelămurite ale trecătorilor și, pentru o clipă, dădeau culoare și volum ba unui tânăr în haine ponosite care se repezea necugetat să traverseze, ba unui bătrân care trecea târșâind picioarele, cu un ziar mototolit sub braț, ba unui grup de femei corpolente, de vârstă incertă, cocoșate sub povara sacoșelor pline ochi; deodată, o imagine șocantă, absurdă: o siluetă înaltă și subțire, cu picioare lungi, îmbrăcată într-o rochie lucitoare de mătase verde, foarte decoltată, stând la marginea trotuarului.

– E ger, spuse Nina încet.

Suhanov încuviință din cap, se întoarse la mașină și bătu în fereastră. Geamul fumuriu coborî fără zgomot, lăsând să se vadă mănușile din piele de căprioară așezate pe volan, gata de plecare.

– Așteaptă-ne acolo, zise scurt. Va dura ceva vreme. Făcură cei câțiva pași până la Manej cu capul lăsat pe spate ca să vadă mai bine inscripția impozantă desfășurată deasupra porticului marii săli de expoziții. „CHIPUL PATRIEI NOASTRE" spuneau literele roșii, enorme, iar dedesubt: „Piotr Alexeevici Malinin, 1905-1985".

– Cum sunt puse datele, zici că e mort, remarcă Suhanov, neplăcut impresionat. Ar fi trebuit să fie limpede că e aniversarea lui, nu crezi?

Ea ridică din umeri fără să răspundă, dar grăbi pasul și piața goală întâmpină lacomă fiecare țăcănit hotărât al tocurilor ei înalte, argintii. Un bărbat lat în spate, care stătuse fumând lângă intrare, o văzu apropiindu-se și într-o clipită se repezi cu tot corpul înainte și deschise larg ușa. În întunericul tăcut se revărsă,

UBRIS We know books
odată cu un val de lumină și aer închis, cascada râsului fals al unei femei. Când Nina intră, Suhanov remarcă privirea gânditoare a bărbatului ațintită spre picioarele ei în ciorapi subțiri de mătase. Nimeni nu i-a putut ghici niciodată vârsta, se gândi el măgulit. Când să intre și el, bărbatul dădu drumul ușii și se întoarse spre el, arătându-i o umbră nedeslușită de mustață așezată în mijlocul unei figuri obraznice.

– Un moment, zise omul pe un ton plictisit. Aici se intră numai cu invitație.

Suhanov măsură mustața iluzorie cu o privire disprețuitoare și se căută în buzunar fără să se grăbească.

De-abia intrase, când o femeie masivă, îndesată într-o rochie strâmtă de catifea stacojie, se repezi la el cu brațele deschise, țipând ascuțit:

– Anatoli Pavlovici, de când vă aștept! A, dacă ați ști ce am să vă spun!

Era soția unui renumit critic de teatru; luase masa cu ei cu o săptămână înainte. Împungându-l în piept cu arătătorul grăsuliu, se lansă într-o povestire încâlcită, poticnindu-se la câteva cuvinte odată, zguduită de chicote care îi tăiau răsuflarea. Suhanov dădea din cap mecanic, plimbându-și privirea prin sală, pe deasupra umerilor care săltau de râs. Nu mai fusese de ceva timp pe aici, de fapt, de când... ei, nu e nevoie de atâta precizie, se gândi imediat, înfrânându-și amintirile, înfiorat de greșeala pe care era cât pe ce să o facă. E de-ajuns să spunem că trecuse mult, foarte mult timp, și nimic nu mai era ca înainte.

În sala cu pereți albi domnea o căldură îmbietoare. Covorul roșu, îngust, cu siguranță pus acolo special

URRIS | We know books

pentru această ocazie, dădea nota cuvenită de solemnitate podelei strălucitoare, iar zumzăitul zecilor de conversații se împrăștia în jurul meselor lungi, generos garnisite cu antreuri. Mulțimea avea un aspect festiv, în ton cu ocazia, iar lumina juca pe fiecare gest, scoțându-l în evidență: un pahar subțire de șampanie devenea aur lichid, o mână întinsă era învăluită într-un roi de scântei, de câte ori o femeie întorcea capul se auzeau mici explozii. Nenumărați demnitari se plimbau de colo colo, iar în mijlocul sălii îl văzu pe Vasili, răsucind un pahar de vin între degete și zâmbind subțire, cum făcea de obicei, aplecat atent spre o matroană plină de bijuterii, în persoana căreia o recunoscu cu o tresărire pe soția ministrului Culturii. Da, da, băiatul va ajunge departe, foarte departe, își zise el aprobativ. Xenia, desigur, nu venise încă; întotdeauna se ambiționa să facă paradă de disprețul ei față de poziția lui. Dar era încă tânără, avea doar optsprezece ani și era sigur că, în timp, cu mintea ei sclipitoare...

Soția criticului se aplecă spre el să-i mai picure o taină în ureche.

– Așa că i-am spus: „Toate bune, Marc Abramovici, dar finalul, dragul meu, finalul chiar că nu merge". Adică, dacă faci tot timpul aluzie la un secret teribil, atunci normal că trebuie să îl dezvălui în al cincilea act! Ei, și numai închipuiți-vă că îmi răspunde: „Cred că nu înțelegeți concepția mea. Lăsând lucrurile neexplicate, încerc să arăt absurditatea întregii noastre existențe!"

Nu se putu abține și izbucni iar în râs; sânii îi săltau în sus și în jos ca doi pepeni sub catifeaua de un roșu țipător, în lobii grași ai urechilor sclipeau ametiste

URBIS | We know books

mari cât nuca și bărbia dublă deveni triplă. Mormăind o scuză neconvingătoare, Suhanov se eliberă din mâinile grăsune și se îndreptă repede spre Vasili, urmărit de hohotele ei stridente: „Absurditatea existenței noastre, puteți crede așa ceva, Anatoli Pavlovici?"

Soția ministrului își arătă dinții mici, încălecați.

– Maria Nikolaevna, ca întotdeauna, arătați superb, zise Suhanov și, afectând o politețe exagerată, îi duse mâna la buze.

– Așchia nu sare departe de trunchi, îi răspunse ea galeș, tărăgănând vorbele. Doi mari seducători!

De lângă el, Vasili zâmbi mieros. Chiar că se făcuse un tânăr chipeș.

În jurul lor, conversațiile începute mai devreme se desfășurau încet, urmându-și cursul prestabilit spre marele eveniment al serii. Cei prezenți, crema protipendadei artistice moscovite, aparent adunată pentru a sărbători cea de-a optzecea aniversare a uneia dintre cele mai strălucitoare stele ale sale, se felicitau reciproc pentru cât de bine reușiseră în viață. Deodată, se auzi un foșnet, o mișcare, paharele fură ridicate întâi aici, apoi mai încolo, iar un cor de „*Vașe zdrovie!*" se răspândi prin sală, entuziasmul se rostogoli peste mulțime ca valurile pe suprafața apei, pornite dintr-un punct și întinzându-se din ce în ce mai mult spre margini. Desigur, pentru ochiul antrenat al lui Suhanov, punctul de pornire, centrul nervos al adunării, fusese evident din momentul în care intrase. Într-un colț mai îndepărtat, înconjurat ca din întâmplare de câțiva tineri sobru îmbrăcați, cu umflături discrete sub sacouri, stăteau de vorbă doi bărbați care își luau vorba din

LIBRIS | We know books

gură prietenește, râdeau fiecare de glumele celuilalt, se băteau pe spate, urmăriți în tot acest timp cu discreție de sute de ochi. Tocmai băuseră unul în sănătatea celuilalt. Erau musafirul de onoare, artistul Piotr Alexeevici Malinin, și ministrul Culturii. Cât erau de importanți cei de față se vedea limpede după distanța la care se aflau de acest punct central. Imperceptibil, oaspeții emoționați se trăgeau mai aproape, în rânduri respectuoase de costume și rochii de seară făcute la comandă, cu plastroanele și decolteurile adânci sclipind ca o spumă albă pe crestele valurilor.

Lui Suhanov îi trecu prin minte o idee ciudată: scena părea o parodie a unei opere din tinerețea lui Malinin, una dintre acele picturi inconfundabile cu „Marele conducător", în care Lenin (sau altcineva, cu mustață stufoasă și nume ce nu mai putea fi rostit) se adresa tunător mulțimii de pe un podium îndepărtat, așezat la un orizont de neatins, spre care se îndreptau rânduri după rânduri de muncitori și țărani, la început micșorați de perspectivă, transformați în simple simboluri ale justei mânii de clasă, dar crescând încet, încet, până când ajungeau să te copleșească, aproape răbufnind afară din cadru cu privirile extaziate, gurile pe jumătate deschise, pumnii strânși și hainele sfâșiate. E de la sine înțeles că astfel de opere militante, dar sumbre, fuseseră omise cu tact din retrospectiva maestrului sovietic. Sub reflectoare atârnau alte creații, mai blajine, care prezentau publicului așa-zisul socialism cu față umană – un slogan care îi era lui Suhanov poate mai familiar decât oricui altcuiva. Își permise să zâmbească cu subînțeles, își luă cu regret rămas-bun de la o

URBIS We know books

companie captivantă (în orice caz, era bine să îl lase pe băiat să o mai prelucreze un pic pe femeie) și se plimbă fără grabă pe lângă pereți.

Mestecenii se scăldau în soare, proaspeți și strălucitori de parcă crescuseră la comandă, râuri late își purtau voios apele albastre printre maluri de un verde crud presărate cu vaci și fabrici ale căror coșuri fumegau. Fete voinice, cu fețele luminate de bucurie, traversau câmpurile cărând cu mândrie saci de cartofi; mineri cu fețele mânjite de cărbune se aplecau entuziaști asupra ziarelor care anunțau deschiderea unor noi căi ferate; șiruri de flamuri tivite cu auriu treceau prin fața unor copilași cu ochi strălucitori, încă prea mici ca să poată mărșălui, dar care înțelegeau deja fericirea pe care le-o rezerva viitorul și își exprimau tăcut recunoștința. Erau și portrete, majoritatea de cusătorese, marinari și țărani – într-un cuvânt, Poporul – și mai multe ilustrații colorate pentru cărți de basme populare, create de Malinin în momentele de fantezie, printre care celebra *Pasăre de foc*, expusă deasupra intrării, la locul de onoare.

Suhanov trecu aproape fără să se oprească. Principala calitate pe care o aveau în comun toate lucrările, își zise în sinea lui, era ușurința naturală cu care treceau în uitare de îndată ce le întorceai spatele, atât erau de comune, de asemănătoare cu mii de alte picturi. Scenele de gen ale lui Malinin erau ca paginile dintr-un manual, iar figurile erau desenate atât de precis, într-un stil atât de îmbâcsit, că parcă le lipsea și una dintre cele două dimensiuni obligatorii. Cu toate acestea, bătrânul nu era total lipsit de talent și erau poate

UBRIS | We know books

trei sau patru lucrări care ieșeau în evidență. Aceasta, de exemplu.

O tânără bălaie îmbrăcată în albastru-deschis se ivea ca într-un vis din albastrul mai închis al cerului sau poate al unui lac, ale cărui culori se topeau blând în culorile rochiei ei. Privirea cuminte nu era îndreptată spre spectator, ci prin el, dincolo de el, spre ceva ce o făcea cu adevărat fericită, ceva ce numai ea putea vedea și care îi aducea pe față umbra dulce a unui zâmbet. Era, fără îndoială, o lucrare diferită de celelalte, o lucrare cu caracter personal. Suhanov se aplecă să citească eticheta: „*O viitoare mamă*, 1965. Colecție particulară". Din nou tresări fără voie, deși înțelegea că altfel nu se putea – la urma urmei, chiar el contribuise la instaurarea unei tradiții conform căreia portretele membrilor de familie erau mai degrabă dezaprobate ca purtătoare ale păcatului de a fi „ușor burgheze". De vreme ce titlul *Fiica artistului* nu era acceptabil, Piotr Alexeevici le dăduse posibilitatea să aleagă. „Ori *O viitoare mamă*, ori *O frumusețe rusească*. Cum vă place."

La fel ca majoritatea operelor de artă sovietice, pictura evita detaliile fizice inutile (lui Suhanov îi veni automat în minte termenul „naturalism sordid") și nu dădea nici o indicație concretă despre subiectul delicat: corpul femeii, nici prea slab, nici prea plin, se pierdea discret în fundal. Cu toate acestea, Suhanov găsea titlul de un primitivism inadmisibil. Surprinzător, tocmai Nina insistase să fie ales acesta. „În afară de faptul că e de prost gust să îmi numească portretul «frumusețe», nu frumusețea este subiectul tabloului", spusese ea când discutau în contradictoriu în biroul lui Suhanov.

URBIS We know books

Și chiar avea dreptate. Sigur, femeia din tablou era frumoasă, căci asemănarea era evidentă, dar lui Suhanov i se păruse întotdeauna că pictura nu reușea să redea o calitate vitală a Ninei, acea esență prețioasă, inefabilă, care era doar a ei și căreia îi datora acea strălucire rece, misterioasă, pe care el o admirase întotdeauna. Tocmai acea calitate pentru care fusese poreclită „Sirena" încă din perioada dificilă a adolescenței și din cauza căreia ochii i se schimbau pe negândite din cenușiu în verde sau albastru, iar surâsul abia schițat era atât de greu de definit – de fapt, poate chiar aceeași calitate care îl făcea și acum să se uite uneori la ea și să se întrebe la ce se gândește. Gândurile Ninei din tablou, pe de altă parte, erau transparente. Nu avea nimic ascuns, vag sau misterios, așa cum stătea acolo, tânără, sănătoasă și mulțumită, ascultând noua viață, viața lui Vasili, cum se mișcă înăuntrul ei. Culmea ironiei, Suhanov ținea la acest portret tocmai pentru această simplitate, claritate și lipsă de profunzime tipice pentru Malinin. Îl atârnase în birou, în fața mesei de lucru, și se uita adesea la el când lucra, mai ales... mai ales în primii ani. Vederea unei Nine vădit fericite, cu ochii indiscutabil albaștri, îl liniștea întotdeauna, arătându-i iar și iar că totul fusese justificat, că viața i se desfășura conform planului, că alegerea lui nu fusese o ireparabilă, teribilă...

Suhanov scutură repede din cap, ca și cum ar fi vrut să se descotorosească de o muscă îndărătnică. În orice caz, trei luni de acum încolo îi va simți lipsa cu siguranță, își spuse și, aruncând o ultimă privire tinerei care plutea în norul albastru de fericire, se îndepărtă

UBBIS | Wydział Nauk Humanistycznych

în căutarea originalului. O văzu pe Nina de departe, stând alături de tatăl ei și zâmbind ușor la ceva ce spunea ministrul. Pentru o clipă, ochii ei îi întâlniră pe ai lui peste capetele celorlalți, apoi alunecară într-o parte. Se îndreptă spre ea, dar înainta cu greu, fiindcă era tot timpul oprit de fel de fel de cunoștințe plicticoase care îl trăgeau în pânza lipicioasă de păianjen a istorioarelor picante, complimentelor și invitațiilor. Apoi, deodată, toți oaspeții se mișcară la unison, se reorganizară ca la un ordin și se făcu tăcere. O clipă mai târziu, ministrul în persoană își făcu apariția pe un podium puțin înalt la capătul sălii; din prudență, luase în mână un pahar cu apă.

Va fi un discurs lung, se gândi Suhanov fără nici un chef în timp ce aplauda.

– Dragi tovarăși, nu mai este nevoie să vă spun de ce ne-am adunat astăzi aici, începu ministrul când se făcu complet liniște. Nici nu este nevoie să vi-l prezint pe dragul nostru Piotr Alexeevici Malinin, unul dintre cei mai mari artiști ai secolului nostru, de două ori laureat al Premiului Lenin, membru al Academiei de Arte a URSS din 1947, de la fondare, câștigător în trei rânduri al...

În timp ce vorbea se tot uita atent într-un vraf de hârtii. Prefăcându-se absorbit de discurs, Suhanov își dădu frâu liber gândurilor și uită de toate, legănându-se într-o senzație caldă, minunată, de bine. În viața lui toate erau aranjate, da, totul era perfect – și pe bună dreptate –, astfel încât i se păru normal că, după ce persoanele importante spuseseră tot ce trebuia, în timp ce persoanele fără importanță stăteau încă pe poziții,